

राज्यातील लॉकडाऊन परिस्थितीत निर्माण
झालेल्या अतिरिक्त दूधाचे नियोजन....

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:- संकीर्ण- २०२०/प्र.क्र.१/पदुम-८

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक :- १७ फेब्रुवारी, २०२१.

- वाचा :-**
- १) शासन समक्रमांकीत दि.३ एप्रिल, २०२० रोजीचा शासन निर्णय.
  - २) शासन समक्रमांकीत दि.२७ एप्रिल, २०२० रोजीचा शासन निर्णय.
  - ३) शासन समक्रमांकीत दि.२७ ऑगस्ट, २०२० रोजीचा शासन निर्णय.
  - ४) शासनाचे समक्रमांकित पत्र दि.२८ जानेवारी, २०२१.

प्रस्तावना:-

कोविड-१९ या रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे राज्यात लागू करण्यात आलेल्या लॉकडाऊन परिस्थितीत हॉटेल, रेस्टॉरंट व मिष्टान्न निर्मीती केंद्र मोठ्या प्रमाणात बंद झाल्यामुळे बाजारात ठोक दूध विक्री व पिशवीबंद दूधाच्या मागणीत मोठ्या प्रमाणात घट झाली होती. परिणामी, दूध उत्पादक शेतकऱ्यांपुढे अतिरिक्त दूधाचा प्रश्न निर्माण झाला. या पार्श्वभूमीवर शासनाने दूग्धव्यवसायात हस्तक्षेप करून संदर्भ क्र. १ ते ३ येथील शासन निर्णयान्वये प्रतिदिन १० लक्ष लिटर दूध स्विकारून सदर दूधाचे दूधभुकटीत रुपांतरण करण्याची योजना अंमलात आणली होती. सदर योजनेच्या अंमलबजावणीत शासनाने संदर्भ क्र. ३ येथील शासन निर्णयान्वये सदर योजनेअंतर्गत निर्मीत झालेल्या दूधभुकटीचा विनियोग “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” योजनेंतर्गत करण्याचाही निर्णय घोषित केला होता.

या योजनेअंतर्गत उत्पादित झालेली ५७५० मे.टन दूधभुकटी मुक्त बाजारात न विकता १ वर्षाकरीता सदर दूधभुकटीचा विनियोग “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” योजनेंतर्गत करण्यात येणार होता. सदर दूधभुकटी अंगणवाडीपर्यंत पोहोचविण्याकरीता २५० ग्रॅमच्या पॅकेजिंगमध्ये पॅकेट्स तयार करण्याकरीता पायाभूत सुविधा व तंत्रज्ञान असलेल्या कंत्राटदाराकडून सहमती मागविण्यात आली असता, ३ कंत्राटदारांनी सहमती दिल्यावर त्यांना नियुक्त करण्यात आले होते. सदर दूधभुकटीचे २५० ग्रॅमच्या आकारमानात आतापर्यंत केवळ २०० मे.टन इतक्या दूधभुकटीचे पॅकेजिंग झाले असून, १३०० मे.टन इतकी दूधभुकटी पॅकेजिंगकरीता संबंधित ठेकेदारांकडे देण्यात आली आहे. सदर योजना दि.६ एप्रिल, २०२० पासून कार्यान्वित करण्यात आली असल्याने, दूध स्विकृती व सदर दूधाचे दूधभुकटीत रुपांतरणाच्या कार्यवाहीस आजमितीस १० महिन्यांच्या कालावधी उलटून गेला आहे. तसेच आवश्यकतेप्रमाणे २५० ग्रॅमचे पॅकेट्स तयार करून प्रतिमहिना ४०० मे.टन उपलब्ध करून देण्याचे उद्दीष्ट संबंधित कंत्राटदारांकडून पूर्ण होणे शक्य नसल्याचे निदर्शनास आले आहे.

सदर योजनेसंदर्भात दि.१०/२/२०२१ रोजी मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत विषय उपस्थित करण्यात आला असता, सर्वानुमते असे निश्चित करण्यात आले की, उत्पादित झालेल्या दूध भुकटीस ९ ते १० महिने इतका कालावधी उलटून गेलेला असल्याने, सदर दूधभुकटीचा विनियोग शक्य असेल तितक्या कालावधीपुरता प्रायोगिक तत्वावर “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” योजनेंतर्गत करण्यात यावा.

उर्वरित सर्व दूधभुकटी तात्काळ मुक्त बाजारपेठेत विक्री करण्याबाबतचा प्रस्ताव विभागाने शासनाच्या मान्यतेसाठी तात्काळ सादर करावा. मंत्रिमंडळात वरीलप्रमाणे झालेल्या निर्णयानुसार “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” या योजनेअंतर्गत पॅकेजिंग करण्याकरीता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या दूधभुकटीव्यतिरिक्त उर्वरित दूधभुकटी विक्री करण्यास मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :-

शासन या निर्णयान्वये खालीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यास मान्यता देत आहे :-

१) दि.३ एप्रिल, २०२० व दि.२७ एप्रिल, २०२० रोजीच्या शासन निर्णयान्वये तसेच दि.२७.८.२०२० रोजीच्या शासन निर्णयान्वये घोषित केलेल्या योजनेंतर्गत एकूण ७७६४ मे.टन इतकी दूध भुकटी उत्पादित झाली आहे. सदर दूध भुकटीपैकी १५०० मे.टन इतकी दूध भुकटी यापूर्वीच “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” या योजनेअंतर्गत वितरीत करण्याकरिता पॅकेजिंगसाठी देण्यात आलेली आहे. सदर दूध भुकटी “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” या योजनेंतर्गत प्रायोगिक तत्वावर वितरित करण्यात यावी.

सदर दूधभुकटी वितरणाकरीता शासनाने यापूर्वी संदर्भ क्र. ४ अन्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार नियुक्त करण्यात आलेल्या वाहतूक कंत्राटदारांनी संबंधित जिल्ह्याच्या पंचायत समितीपर्यंत सदर दूधभुकटी पोहोचती करावी. सदर योजनेची प्रभावीपणे अंमलबजावणी होण्यासाठी आयुक्त, एकात्मिक बालविकास व संबंधित जिल्ह्याचे उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बालकल्याण यांनी महाराष्ट्र राज्य सहकारी दूध महासंघ या अंमलबजावणी यंत्रणेस पूर्ण सहकार्य करावे.

२) उपरोक्त “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार” योजनेअंतर्गत उपयोगात येणारी १५०० मे.टन दूध भुकटी वगळता, उर्वरित उत्पादित ६२६४ मे.टन इतकी शिल्लक दूध भुकटी महाराष्ट्र राज्य सहकारी दूध महासंघ यांनी तात्काळ मुक्त बाजारपेठेत विक्री करण्याची कार्यवाही करावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२१०२१७१७००५१५९०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(राजेश गोविल)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:-

- १) मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
- २) मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. मंत्री (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. राज्यमंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

- ५) मा.मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई.
- ७) अपर मुख्य सचिव (नियोजन) मंत्रालय, मुंबई.
- ८) सचिव (व्यय), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास विभाग, वरळी, मुंबई.
- ११) आयुक्त, एकात्मिक बालविकास.
- १२) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी दूध महासंघ मर्या, मुंबई.
- १३) सर्व संबंधित उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, बालकल्याण.
- १४) महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२ (लेखा व अनुज्ञयता व लेखा परिक्षा), मुंबई/नागपूर
- १५) अधिदान व लेखाधिकारी, बांद्रा, मुंबई.
- १६) निवासी व लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई.
- १७) सर्व प्रादेशिक दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी
- १८) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
- १९) निवडनस्ती, पदुम-८